

SKARPA WIŚLANA I KOŚCIÓŁ ŚW. KATARZYNY

Winna Góra to wyniosła skarpa nad doliną Wisły i jedno z najważniejszych miejsc dla poznania początków Połańca. Badania oraz odkrycia archeologiczne wskazują, że osadnictwo rozwijało się tutaj od X do XIII wieku. Dogodne położenie nad rzeką, w pobliżu przepraw i ujścia Czarnej, sprzyjało rozwojowi osady oraz jej znaczeniu administracyjnemu i obronnemu. Dzisiejszy spokojny krajobraz skrywa więc ślady najstarszego Połańca.

Na Winnej Górze stał drewniany kościół pod wezwaniem św. Katarzyny Aleksandryjskiej. Według miejscowej tradycji świątynia mogła powstać około 1000 roku z fundacji Bolesława Chrobrego. Opowieść ta wiąże początki kościoła z pierwszym okresem chrystianizacji państwa polskiego, lecz nie znajduje bezpośredniego potwierdzenia w zachowanych dokumentach. Pierwsza pewna wiadomość pochodzi z 1191 roku. W akcie poświęcenia kolegiaty sandomierskiej wymieniono połańską kaplicę „capella de Polanecz”. Informację tę przekazał później Jan Długosz.

Kościół należał do najwcześniejszych ośrodków organizacji parafialnej w tej części Małopolski. Służył mieszkańcom grodu i okolicznych osad po obu stronach Wisły. Przy świątyni znajdował się cmentarz grzebalny, nazywany okopiskiem. Lokalna tradycja przypisuje kościołowi trzy ołtarze: św. Katarzyny, św. Antoniego Padewskiego i św. Barbary. Przechowywano w nim także gotycki wizerunek Matki Bożej, datowany na XV wiek.

W XIV wieku losy Winnej Góry odmieniła katastrofa naturalna. Potężna powódź, wiązana w przekazach z zatorem lodowym na Wiśle, podmyła skarpe i zagroziła zabudowie. Około połowy stulecia, za panowania Kazimierza Wielkiego, Połaniec przeniesiono na bezpieczniejszy teren w rejonie dzisiejszego rynku. W nowej części miasta powstał kościół św. Marcina, który przejął rolę głównej świątyni parafialnej.

Kościół św. Katarzyny nie zniknął jednak od razu. Użytkowany jako kaplica, nadal służył wiernym, zwłaszcza mieszkańcom terenów po prawej stronie Wisły. Był wielokrotnie naprawiany i przebudowywany. Świadczenia z XVIII wieku pokazują jednak stopniowe niszczenie budowli. Podczas wizytacji kościelnej w 1764 roku znajdowała się już w stanie ruiny. Ostatecznie rozebrano ją w 1786 roku – osiem lat przed przybyciem do Połańca wojsk Tadeusza Kościuszki.

Po drewnianej świątyni nie zachowały się widoczne elementy konstrukcji. Miejsce jej istnienia upamiętniają dziś krzyż, kamień i tablica ustawiona w 1995 roku. Pamięć o kościele utrwała również nazwa ulicy św. Katarzyny, nadana uchwałą Rady Miejskiej w 2003 roku.

Winna Góra jest zarazem miejscem historycznym i punktem widokowym. Ze skarpy można obserwować rozległą dolinę Wisły oraz tereny po drugiej stronie rzeki. Krajobraz pozwala lepiej zrozumieć, dlaczego właśnie tutaj powstała najstarsza osada, ale też jak wielką siłą była rzeka, która dawała mieszkańcom możliwości rozwoju, a jednocześnie potrafiła zagrozić całemu miastu.

Krzyż i kamień stojące na Winnej Górze przypominają dziś nie tylko o nieistniejącym kościele. Są znakiem ciągłości pamięci o pierwszych mieszkańcach Połańca, ich wierze i codziennym życiu oraz o wielowiekowym związku miasta z Wisłą.

Źródła wykorzystane przy opracowaniu tekstu

- Portal Informacyjny Miasta i Gminy Połaniec, „Winna Góra”:
<https://portal.polaniec.eu/winna-gora.html>
- Diecezja Sandomierska, „Połaniec – św. Marcina Biskupa”:
<https://diecezjasandomierska.pl/polaniec-sw-marcina-bpa/>
- Łukasz Orłowski, „Kościół św. Katarzyny na Winnej Górze w Połańcu. Ślady przeszłości”:
<https://polaniec.com.pl/puls/index.php/2024/08/26/kosciol-sw-katarzyny-na-winnej-gorze-w-polancu-slady-przeszlosci/>
- Materiał przekazany przez użytkownika: „Grodzisko.docx”